

Odborné stanovisko

podľa § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej v texte ako „Stredisko“) bolo zriadené zákonom č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej v texte ako „zákon o SNSLP“).

Stredisko v zmysle ustanovenia § 1 ods. 2 písm. a) zákona o SNSLP plní úlohy v oblasti ľudských práv a základných slobôd. Na tento účel najmä monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a dodržiavanie zásady rovného zaobchádzania podľa zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) (ďalej v texte ako „antidiskriminačný zákon“). Podľa § 1 ods. 2 písm. f) zákona o SNSLP Stredisko vydáva odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovného zaobchádzania, a to tak z vlastnej iniciatívy, ako aj na požiadanie fyzických alebo právnických osôb.

Stredisko vydáva odborné stanovisko k chránenému dôvodu rasy a príslušnosti k etnickej skupine z vlastnej iniciatívy, a to za účelom výkladu uvedeného chráneného dôvodu a jeho správnej implementácii v antidiskriminačnej praxi.

Výklad pojmov „rasový pôvod“ a „etnický pôvod“

Rasa je vo veľkej časti prípadov „absolútne neprípustným“ dôvodom rozlišovania. Čo si však pod samotnými pojmami „rasa“ alebo „etnicita“ možno predstaviť? Medzi týmito pojmami nemožno viesť presnú hranicu. Ich vnímanie nie je podložené ustálenými definíciami. V skutočnosti sa oba tieto koncepty vzájomne prelínajú. Pojem rasa vo všeobecnom zmysle slova odkazuje na fyziologické znaky, zatiaľ čo pojem „etnický pôvod“ alebo „etnicita“ má prioritne sociálny charakter, ktorého determinantom je spoločná národnosť, jazyk, kultúra, história alebo náboženská tradícia. Rasová diskriminácia je zakázaná vo vzťahu k zdanlivému, ako aj k skutočnému etnickému alebo rasovému pôvodu. Práve preto nemožno pojmy „rasa“ alebo „etnický pôvod“ vymedziť výlučne biologicky. Rasová diskriminácia spočíva v akomkoľvek rozlišovaní, vylučovaní, obmedzovaní alebo zvýhodňovaní, ktoré je založené na rase, farbe pleti, rodovom, národnostnom alebo etnickom pôvode. Nie je teda rozhodujúce, či je niekto rasovo diskriminovaný pre skutočný alebo len zdanlivý rasový či etnický pôvod.¹

¹ BOUČKOVÁ, P., HAVELKOVÁ, B., KOLDINSKÁ, K., KÜHNOVÁ, E., KÜHN, Z., WHELANOVÁ, M. Antidiskriminační zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 43.

Obsah pojmov „rasový pôvod“ a „etnický pôvod“ nie je vymedzený v antidiskriminačnom zákone, ani v smernici Rady 2000/43/ES zo dňa 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na ich rasový alebo etnický pôvod (ďalej v texte ako „smernica č. 2000/43/ES“). Etnická skupina, okrem svojej spoločnej dlhej histórie a vlastných kultúrnych tradícií ako sociálnych znakov, ktoré sú uvedené vyššie, spravidla presahuje hranice jedného štátu. Dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania s ohľadom na rasový a etnický pôvod má podľa antidiskriminačného zákona široký vecný rozsah. Vztahuje sa na oblasť zamestnania a povolania, odborného vzdelávania, sociálnu ochranu vrátane práva sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti, sociálnych výhod, vzdelávania, prístupu k tovarom a službám, vrátane bývania.²

Slovenské právo v trestnom zákone postihuje extrémne prejavy hanobenia rasy a etnicity. Ide o skutkové podstaty trestných činov § 423 Hanobenie národa, rasy a presvedčenia a § 424 Podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti.³ Rasa je označenie skupiny ľudí, ktoré je založené na biologických odlišnostiach ľudských jedincov.⁴ Etnickou skupinou rozumieme historicky vzniknutú skupinu osôb žijúcu v početnej menšine v rámci iného spoločenstva, pričom sa vyznačuje objektívne ustanovenými znakmi, ktoré spája: a) ich spoločný pôvod; b) zvláštne kultúrne znaky (jazyk); c) mentalita, tradície, prípadne osobitný spôsob života.⁵ Príslušníci etnickej skupiny majú vlastný názov alebo meno, ktorým sú označovaní a majú povedomie vzájomnej spolupatričnosti a súčasne odlišnosti od iných spoločenstiev. Na Slovensku ide napríklad o Rómov.⁶

Rasová diskriminácia predstavuje osobitne nenávisťný druh diskriminácie a s ohľadom na jej závažné dôsledky vyžaduje od zodpovedných orgánov ochrany práva osobitnú opatrosť a v prípade jej výskytu náležitú reakciu. Na základe tohto dôvodu musia zodpovedné orgány a inštitúcie využiť všetky prípustné a dostupné prostriedky na boj proti rasizmu, a týmto spôsobom upevniť demokratickú víziu spoločnosti, v ktorej nie je rôznosť vnímaná ako hrozba, ale ako zdroj obohatenia.⁷ Dočasné vyrovnávanie nerovností osôb, patriacich k marginalizovanej komunite, ktoré je založené výlučne alebo v rozhodujúcom rozsahu na etnickom pôvode osoby, môže byť legálne a objektívne odôvodnené v súčasnej demokratickej spoločnosti budovanej na princípe pluralizmu a rešpektovaní rôznych kultúr.⁸

Európsky súd pre ľudské práva (ďalej v texte ako „ESLP“) v rozhodnutí vo veci *Timishev v. Rusko* uviedol, že etnicita a rasa sú podobné a prelínajúce sa pojmy. Kým pojem rasa je zakorenený v predstave biologickej klasifikácie ľudí podľa morfológických znakov ako je farba pleti alebo faciálna charakteristika, etnicita má svoj pôvod v ideí sociálnych skupín, ktoré sa vyznačujú

² BARANCOVÁ, H., Zákonník práce. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2017, s. 19.

³ LAJČÁKOVÁ, J. Menšinová politika na Slovensku v roku 2011. Výročná správa. Centrum pre výskum etnicity a kultúry, 2012, s. 29.

⁴ SAMÁŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. Trestný zákon. Stručný komentár. 1. vydanie. IURA EDITION, spol. s r.o., 2006, s. 304.

⁵ Tamže, s. 833 – 834.

⁶ Tamže, s. 304.

⁷ PIROŠÍKOVÁ, M., BÁLINTOVÁ, M., Judikatúra – Vybrané rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo vzťahu k Slovenskej republike. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 753.

⁸ § 8a zákona č. 365/2004 Z. z. zákona o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) .

spoločnou národnosťou, rodovým príbuzenstvom, náboženskou vierou, spoločným jazykom alebo kultúrnym a tradičným pôvodom a pozadím.⁹

ESĽP v rozhodnutí vo veci *Sejdić a Finci v. Bosna a Hercegovina* zopakoval vyššie uvedené vysvetlenie vzťahu medzi rasou a etnicitou a dodal, že diskriminácia z dôvodu etnického pôvodu osoby je formou rasovej diskriminácie.¹⁰ V medzinárodnom práve pojem „rasová diskriminácia“ znamená akékoľvek rozlišovanie, vylúčenie, obmedzenie alebo uprednostnenie založené na rase, farbe pleti, národnom alebo etnickom pôvode, ktoré má negatívny vplyv na uznanie rovnakého postavenia v oblasti ľudských práv a základných slobôd v politickej, ekonomickej, sociálnej, kultúrnej alebo inej oblasti verejného života.¹¹

Zákaz rasovej diskriminácie

Používanie rasy alebo etnického pôvodu ako kritérium rozlišovania ľudí sa negatívne dotýka ľudskej dôstojnosti jednotlivcov, či skupiny ľudí. S týmto konštatovaním sa stotožňuje aj sudca Tanaka vo svojom odlišnom stanovisku¹² pripojenom k rozsudku Medzinárodného súdneho dvora z 18. júla 1966 vo veci juhozápadnej Afriky¹³. Stanovisko sa týka režimu apartheidu. Sudca sa v predmetnom stanovisku k rozhodnutiu vyjadruje k otázke rozporu apartheidu s medzinárodným právom pre nerešpektovanie princípu rovnosti a nediskriminácie. Stanovisko nesúhlasí s tvrdením o „oddelených, ale rovných“ režimoch pre ľudí podľa farby pleti z dôvodu argumentu úcty k ľudskej dôstojnosti. Prax apartheidu nerozlišuje ľudí na základe ich osobných kvalít a schopností, ale iba na základe farby pleti. Takéto diferencovanie je jednoznačne dehonestujúcim a urážajúcim ľudskú dôstojnosť človeka. Sudca Tanaka ďalej pokračuje: „Porovnávať oddelenie fajčiarskych a nefajčiarskych kupé vo vlaku so zriadením oddelení pre bielych a domorodcov je jednoducho nemysliteľné. Úcta k ľudskej dôstojnosti je preto hodnotovým princípom rovnosti. Z tohto dôvodu je taktiež prax apartheidu v rozpore s princípom rovnosti.“

Rozlišovanie ľudí podľa nemennej fyziologickej charakteristiky, ktorú nemôže jednotlivec nijak ovplyvniť spôsobuje človeku poníženie. V rozhodnutí vo veci *East African Asians* Európska komisia pre ľudské práva konštatovala, že diskriminácia na základe rasy môže úplne samostatne naplniť skutkovú podstatu „ponižujúceho zaobchádzania“ v zmysle čl. 3 Dohovoru o ochrane základných ľudských práv a slobôd.¹⁴

⁹ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Timishev v. Rusko* z 13. decembra 2005, dostupný na: <https://www.legal-tools.org/doc/d470a2/pdf/>

¹⁰ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Sejdić a Finci v. Bosna a Hercegovina* dostupný na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-96491%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-96491%22]})

¹¹ Handbook on European non-discrimination law, 2018 edition, s. 201, dostupné na: [file://qnap/UserHome/valancova/Downloads/fra-2018-handbook-non-discrimination-law-2018_en%20\(1\).pdf](file://qnap/UserHome/valancova/Downloads/fra-2018-handbook-non-discrimination-law-2018_en%20(1).pdf)

¹² Odlišné stanovisko sudcu Tanaky k rozsudku Medzinárodného súdneho dvora z 18. júla 1966 vo veci juhozápadnej Afriky, dostupné na: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/47/047-19660718-JUD-01-06-EN.pdf>

¹³ Rozsudok Medzinárodného súdneho dvora z 18. júla 1966 vo veci juhozápadnej Afriky, dostupný na: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/47/047-19660718-JUD-01-00-EN.pdf>

¹⁴ BOUČKOVÁ, P., HAVELKOVÁ, B., KOLDINSKÁ, K., KÜHNOVÁ, E., KÜHN, Z., WHELANOVÁ, M.: Antidiskriminační zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 46.

Z prirodzenoprávneho poňatia ochrany ľudských práv vyplýva zákaz vytvárať odlišné režimy zaobchádzania podľa rozdielnej farby pleti. Tento zákaz má do veľkej miery absolútnu povahu. Uvedené potvrdil Veľký senát ESĽP v rozsudku vo veci *D. H. a ostatní v. Česká republika*¹⁵.

Osobitná charakteristika zákazu rasovej diskriminácie má pôvod v jeho absolútnej povahe. Rasa a etnický pôvod sa považujú, ako už bolo uvedené vyššie, za obzvlášť neprípustný dôvod rozlišovania. Závažnými sú samotné príčiny tohto rozlišovania, ktorými sú predsudky, stereotypy, spoločenské vylučovanie alebo dokonca etnická neznášanlivosť. O dovolené rozlišovanie tak môže ísť iba za predpokladu, že budú tieto neprípustné príčiny vylúčené. Kto rozlišuje či už priamo alebo nepriamo na základe rasového kritéria, musí preukázať, že má k tomu iné oprávnené a právne dovolené dôvody.¹⁶

Povaha zákazu rasovej diskriminácie je obsahom viacerých rozhodnutí ESĽP. ESĽP nazýva tento dôvod rozlišovania „neprijateľným“ a v rámci prieskumu rozlišovania založeného priamo alebo nepriamo na tomto dôvode používa prísnejšie meradlá. Na rozdiel od ostatných diskriminačných dôvodov v súčasnosti ESĽP zrejme považuje rozlišovanie na základe rasového dôvodu za prakticky neospravedliteľné. Uvedené vyplýva z kategorického tónu rozhodnutia ESĽP vo veci *Timishev v. Rusko*.¹⁷ ESĽP v tomto prípade konštatoval, že žiadny rozdiel v zaobchádzaní založený výlučne alebo v rozhodujúcom meradle na etnickej príslušnosti jednotlivca, nie je spôsobilý byť objektívne odôvodnený v súčasnej demokratickej spoločnosti, založenej na princípoch pluralizmu a rešpektu k rôznym kultúram s výnimkou dočasného vyrovnávania nerovností medzi minoritami a majoritami.

Tento kategorický záver je však rovnako primerane aplikovateľný v prípadoch nepriamej rasovej diskriminácie. Veľký senát ESĽP ju konštatoval vo veci *D.H. a ostatní v. Česká republika*¹⁸, kde predmetom jeho posúdenia bola nepriama rasová diskriminácia. Pri nepriamej rasovej diskriminácii je však potrebné vykladať otázku ospravedliteľnosti inak ako pri priamej rasovej diskriminácii. V tomto prípade ide o to, či je používanie znevýhodňujúceho neutrálneho kritéria skutočne nevyhnutné alebo je možné nahradiť iným, ktoré nepriaznivý dopad na určitú etnickú skupinu nebude mať. Napríklad ak sú základom nepriaznivého dopadu navonok neutrálne psychologické testy, ktoré vo svojom výsledku znevýhodňujú rómske deti oproti väčšinovej populácii, je možné ich ďalšie používanie považovať za neospravedliteľné a požadovať ich zmenu. Je možné totiž spracovať a použiť iné testy, ktoré tento znevýhodňujúci dopad nebudú mať.¹⁹

¹⁵ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *D. H. a ostatní v. Česká republika* z 13. novembra 2007, dostupný na: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Judikatura/2006-DH-proti-CR.pdf

¹⁶ BOUČKOVÁ, P., HAVELKOVÁ, B., KOLDINSKÁ, K., KÚHNOVÁ, E., KÜHN, Z., WHELANOVÁ, M. Antidiskriminační zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 48.

¹⁷ Tamže, s. 49.

¹⁸ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *D. H. a ostatní v. Česká republika* z 13. novembra 2007, dostupný na: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Judikatura/2006-DH-proti-CR.pdf

¹⁹ BOUČKOVÁ, P., HAVELKOVÁ, B., KOLDINSKÁ, K., KÚHNOVÁ, E., KÜHN, Z., WHELANOVÁ, M. Antidiskriminační zákon. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 49 – 50.

Rozhodnutie odvolacieho výboru Snemovne lordov²⁰ vo veci Regina v. imigračný úradník na pražskom letisku a ďalší²¹

Odvolací výbor Snemovne lordov rozhodoval vo veci Regina v. imigračný úradník na pražskom letisku a ďalší {2004} UKHL 55. V tomto prípade imigrační úradníci Spojeného kráľovstva, pôsobiaci z poverenia ministerstva vnútra na pražskom letisku, diskriminovali Rómov chystajúcich sa odcestovať do Spojeného kráľovstva, pretože s nimi na základe ich etnickej príslušnosti zaobchádzali menej priaznivo než s ostatnými cestujúcimi. Šiesti žalobcovia, rómskeho etnického pôvodu, ktorým bol v roku 2001 na pražskom letisku odmietnutý britskými imigračnými úradníkmi vstup do Veľkej Británie a Severného Írska, namietali okrem iného aj diskriminačné konanie na základe ich etnicity. Traja žalobcovia pri pohovore s imigračným úradníkom v júli 2001 na pražskom letisku uviedli, že dôvodom ich cesty do Spojeného kráľovstva je skutočnosť, že chcú požiadať o azyl. Ďalší dvaja žalobcovia uviedli odlišný dôvod, aj keď mali rovnaký úmysel požiadať o azyl. Účel cesty šiestej žalobkyne považoval imigračný úradník taktiež za nepresvedčivý, a preto jej bol vstup rovnako odmietnutý.

Na základe predložených dôkazov dospel Odvolací výbor k záveru, že s Rómami bolo zaobchádzané menej priaznivo než s osobami inej ako rómskej etnickej príslušnosti, t. j. napríklad pohovor trval dlhšiu dobu, bolo im kladených viac otázok a pod. Podľa stanoviska Odvolacieho výboru, aj napriek tomu, že na tom nie je „nič divné“, uvedené zachádzalo príliš ďaleko. Ak sa osoba dopustí rasovej diskriminácie, je úplne irelevantné z akého dôvodu tak urobila. Uskutočňovanie takejto praxe, vyvolanej nárastom žiadateľov o azyl, ktorí pochádzajú z pomerne ľahko identifikovateľnej rasovej alebo etnickej skupiny, si podľa Odvolacieho výboru vyžaduje podstatnú starostlivosť, aby bola vykonaná bez diskriminácie, k čomu v tomto prípade evidentne nedošlo. Odvolací výbor dospel k neodvratnému záveru, že táto prax na pražskom letisku bola bytostne a systémovo diskriminačná a nezákonná.²²

Rozsudok Súdneho dvora EÚ vo veci C-54/07 Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding v. Firma Feryn NV

Skutočnosť, že zamestnávateľ verejne vyhlásil, že neprijme do zamestnania osoby určitého etnického alebo rasového pôvodu, predstavovala priamu diskrimináciu v prístupe k zamestnaniu podľa čl. 2 písm. a) smernice č. 2000/43/ES, pretože takéto vyhlásenia mohli vážne odradiť niektorých uchádzačov od toho, aby podali svoju prihlášku, a teda predstavovali prekážku v prístupe týchto osôb na trh práce. Verejné vyhlásenia, prostredníctvom ktorých sa zamestnávateľ verejne vyslovil o tom, že v rámci svojej náborovej politiky neprijme zamestnancov určitého rasového alebo

²⁰ Najvyšší súd Spojeného kráľovstva prebral jurisdikciu odvolacieho výboru snemovne lordov 1. októbra 2009. Rovnako prevzal delegované funkcie súdneho výboru štátnej rady (najvyšší odvolací súd v niekoľkých nezávislých krajinách Spoločenstva národov, zámorských území Spojeného kráľovstva a závislých území Britskej koruny). Najvyšší súd je konečným odvolacím súdom v Spojenom kráľovstve v oblasti trestných aj občianskoprávných prípadov, hoci na škótske trestné prípady sa nevzťahuje právo odvolania na Najvyšší súd. Povolenie postúpiť prípad na odvolanie na Najvyšší súd sa obyčajne udeľuje len vtedy, ak obsahuje právne okolnosti verejného významu.; pozn. autora.

²¹ Rozhodnutie odvolacieho výboru Snemovne lordov vo veci Regina v. imigračný úradník na pražskom letisku a ďalší {2004} UKHL 55 z 9. decembra 2004, dostupné na: https://www.refworld.org/cases,GBR_HL,41c17ebf4.html

²² DURBÁKOVÁ, V., GIMEROVÁ, Z., LIPTÁKOVÁ, S. Vybrané rozhodnutia súdov vo veciach práva na rovnaké zaobchádzanie. Košice: Poradňa pre občianske a ľudské práva, 2010, s. 73 – 75.

etnického pôvodu, postačovali na vytvorenie domnienky, že v danom prípade existovala diskriminačná politika prijímania zamestnancov podľa čl. 8 smernice č. 2000/43/ES.

Prislúchalo teda zamestnávateľovi, aby preukázal, že neporušil zásadu rovnakého zaobchádzania. Mohol tak vykonať napríklad tým, že preukázal, že skutočná prax podniku v oblasti prijímania do zamestnania sa s týmito výrokmi nezhodovala. V takomto prípade prislúcha vnútroštátnemu súdu, aby posúdil, či skutočnosti, ktoré sú zamestnávateľovi vytýkané, boli preukázané, a aby posúdil, či dôkazy, ktoré uvedený zamestnávateľ predložil na podporu svojich tvrdení, že neporušil zásadu rovnakého zaobchádzania, sú dostatočné. Čl. 15 smernice č. 2000/43/ES požaduje, a to aj v prípadoch, že neexistuje identifikovateľná obeť, aby bol systém uplatniteľných sankcií za porušenie vnútroštátnych ustanovení účinný, primeraný a odrádzajúci.²³

Rozhodnutie ESĽP vo veci V.C. v. Slovensko²⁴

Sťažovateľka v spore namietala porušenie čl. 14 v spojení s čl. 3, 8 a 12 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej v texte ako „Dohovor“). Sťažovateľka prišla k záveru, že jej etnický pôvod zohral rozhodujúcu úlohu pri rozhodovaní lekárskeho personálu v nemocnici v Prešove o jej sterilizácii. Jej sťažnosť na diskriminačné zaobchádzanie mala byť posúdená vo svetle sterilizačnej politiky a praxe počas komunistického režimu, ako aj v kontexte rozšírenej intolerancie voči Rómom na Slovensku. Toto obdobie ovplyvnilo postoj lekárskeho personálu. Údaj v zdravotnej dokumentácii o jej rómskom pôvode a zaobchádzanie s ňou ako s pacientkou v nemocnici v Prešove preukazovali klímu v tejto nemocnici vo vzťahu k rómskym pacientom a celý kontext, v rámci ktorého došlo k jej sterilizácii. Po pojednávaní sťažovateľka uviedla, že si neželá sťažovať sa osobitne na segregáciu rómskych pacientov v nemocnici v Prešove. Okrem toho, že bola subjektom rasovej diskriminácie, sťažovateľka uviedla, že bola subjektom diskriminácie z dôvodu jej pohlavia, pretože s ňou bolo zaobchádzané odlišne v súvislosti s jej tehotenstvom.

Na základe dokumentov Výboru pre odstránenie diskriminácie žien (CEDAW)²⁵ sťažovateľka tvrdila, že neprispôsobenie zdravotných služieb základným biologickým rozdielom v reprodukcii medzi mužom a ženou porušilo zákaz diskriminácie z dôvodu pohlavia. Sťažovateľka namietala, že sterilizácia bola vykonaná bez jej úplného a informovaného súhlasu a bola formou násillia na ženách.²⁶ Sterilizácia bola zároveň v rozpore s čl. 14 Dohovoru v znení: „*Užívanie práv a slobôd priznaných týmto dohovorom musí byť zabezpečené bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie,*

²³ Rozsudok Súdneho dvora EÚ vo veci C-54/07 Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding proti Firma Feryn NV z 10. júla 2008, dostupný na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX%3A62007CJ0054>

²⁴ Rozhodnutie ESĽP vo veci V.C. v. Slovensko z 8. novembra 2011, dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-107364%22%7D>

²⁵ Čl. 1, 4, 5 a 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny – Dohovor o ľudských právach a biomedicíne, čl. 1, 12 a 16 Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, Deklarácia Svetovej zdravotníckej organizácie o šírení práv pacientov v Európe, čl. 5 a 6 Univerzálnej deklarácie o bioetike a ľudských právach.

²⁶ PIROŠÍKOVÁ, M., BÁLINTOVÁ, M., Judikatúra – Vybrané rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo vzťahu k Slovenskej republike. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 761 – 762.

*národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie.*²⁷

Vláda SR poprela akúkoľvek prax cieľenej diskriminácie rómskych pacientov v lekárskech zariadeniach na Slovensku a spochybnila tvrdenia sťažovateľky v tomto ohľade. Sterilizácia sťažovateľky bola vykonaná z medicínskych dôvodov a na základe jej žiadosti. V podobných prípadoch lekári postupovali rovnako bez ohľadu na rasu alebo farbu pleti pacientov. Je pravda, že zdravotná dokumentácia obsahovala záznam o rómskom pôvode sťažovateľky, no tento bol uvedený v pôrodopise v časti týkajúcej sa sťažovateľkynej anamnézy. Lekársky personál v nemocnici v Prešove osobitne uvádzal rómsky pôvod pacientiek, pretože u týchto pacientiek bola často zanedbaná sociálna a zdravotná starostlivosť a z tohto dôvodu vyžadovali zvýšenú pozornosť.

Medzinárodná federácia pre gynekológiu a pôrodníctvo (FIGO) ako intervenujúca tretia strana považovala za neetické, aby lekár vykonal sterilizáciu ako doplnok k cisárskemu rezu na základe dôvodu, že to považoval za vhodné z hľadiska záujmov pacientky s výnimkou, že by lekár plne prediskutoval problém s pacientkou pred pôrodom a dostal jej dobrovoľný súhlas. So zreteľom na nezvratný charakter sterilizačných zákrokov, lekári by nemali pripustiť akékoľvek jazykové, kultúrne alebo iné rozdiely medzi sebou a svojimi pacientkami, ponechajúc tieto nevedomé, pokiaľ ide o povahu sterilizačného zákroku, ktorý im bol navrhnutý a vo vzťahu ku ktorému boli požiadané o poskytnutie predchádzajúceho súhlasu.²⁸

Z uvedených okolností prípadu ESLP považoval za najprirodzenejšie posúdiť diskriminačnú sťažnosť sťažovateľky v súvislosti s čl. 8 Dohovoru, ktorý znie: „Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydli a korešpondencie. Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať s výnimkou prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom alebo zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo na ochranu práv a slobôd iných.“²⁹, pretože posudzovaný zákrok ovplyvnil jednu z jej hlavných telesných funkcií a mal za následok viaceré škodlivé účinky osobitne na jej súkromný a rodinný život. Z materiálov, ktoré boli predložené ESLP vyplynulo, že sterilizácia žien bez ich predchádzajúceho informovaného súhlasu ovplyvnila zraniteľných jednotlivcov z rôznych etnických skupín. ESLP uviedol, že dostupná informácia v dostatočnej miere nepreukazovala, že lekári postupovali v zlej viere s úmyslom zle zaobchádzať so sťažovateľkou.

Napriek skutočnosti, že sterilizácia sťažovateľky bez jej informovaného súhlasu vyzýva na vážnu kritiku, objektívne dôkazy neboli dostatočne silné na presvedčenie ESLP, že bola súčasťou organizovanej politiky, alebo že bol postup lekárskeho personálu úmyselne rasovo motivovaný. Napriek tomu bolo z hľadiska čl. 14 Dohovoru podľa ESLP relevantné, že Komisár pre ľudské práva a Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI) identifikovali vážne nedostatky v právnej úprave a pri výkone sterilizácií. Vyjadrili názor, že tieto nedostatky mali osobitný vplyv na príslušníkov rómskeho etnika, ktorí boli vážne znevýhodnení vo viacerých oblastiach života.

²⁷ Porovnaj znenie článku 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, dostupného na: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLK.pdf

²⁸ PIROŠÍKOVÁ, M., BÁLINTOVÁ, M., Judikatúra – Vybrané rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo vzťahu k Slovenskej republike. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 762.

²⁹ Porovnaj znenie článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, dostupného na: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLK.pdf

Uvedené pripustila aj skupina znalcov vytvorená Ministerstvom zdravotníctva SR, ktorá odporučila osobitné opatrenia vo vzťahu k rómskej populácii. V tomto ohľade ESLP prišiel k záveru, že žalovaný štát nespĺnil svoj pozitívny záväzok podľa čl. 8 Dohovoru zabezpečiť sťažovateľke dostatočné ochranné opatrenia umožňujúce jej, ako členke zraniteľnej rómskej komunity, účinne užívať svoje právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života v súvislosti s jej sterilizáciou. Za týchto okolností ESLP nepovažoval za nevyhnutné osobitne posudzovať, či okolnosti prípadu majú za následok porušenie čl. 14 Dohovoru.³⁰

Prípady nerovnakého zaobchádzania z dôvodu etnicity

Rakúsky ombudsman pre rovnaké zaobchádzanie eviduje väčšinu podnetov vzťahujúcich sa na diskrimináciu z dôvodu etnicity v oblasti poskytovania služieb alebo ubytovania. Na základe skúseností získaných v rámci právneho poradenstva Kancelárie ombudsmana pre rovnaké zaobchádzanie v Rakúsku je dôvodné dospieť k záveru, že „nápadné minority“ sú najčastejšie vystavené riziku diskriminácie z dôvodu etnicity. Zjavná charakteristika ako napríklad, že meno neznie typicky rakúsky je často dostačujúca na to, aby viedla k diskriminácii z dôvodu etnicity.

1. Prípad – diskriminácia v posilňovni – odmietnuté členstvo

Dvaja mladí muži afrického pôvodu mali záujem o uzatvorenie jednoročného členstva v posilňovni. Recepčná posilňovne ich informovala, že uzatvorenie členstva bolo odmietnuté. Telefonicke však boli predtým informovaní, že stať sa členom posilňovne je možné kedykoľvek. Pri následnom telefonáte im bolo oznámené, že nepovolenie vstupu sa vzťahovalo len na mužov a ženy si mohli prísť zacvičiť kedykoľvek. U mužov vyvolalo znepokojenie, že dostali rôzne informácie a na základe toho mali podozrenie, že farba pleti mohla v tomto prípade zohrať úlohu. Zamestnanec posilňovne napokon uviedol, že do posilňovne bol nepovolený vstup osobám s tmavou pleťou z dôvodu, že inak by sa ostatní zákazníci vyhýbali posilňovni. Na základe jednania s podávateľmi podnetu rakúsky ombudsman pre rovnaké zaobchádzanie poslal list manažérovi posilňovne informujúc ho, že odmietnutie uzavrieť členstvo s osobami tmavej pleti porušilo zákon o rovnakom zaobchádzaní. Následne prebehli rokovania smerujúce k urovnaniu sporu. Mimosúdne vyriešenie sporu bolo dosiahnuté tým, že posilňovňa ponúkla mužom jednoročné členstvo.³¹

2. Prípad – diskriminácia správou nehnuteľnosti – odmietnutie prenajať apartmán

Podávateľka podnetu rakúskeho pôvodu vydatá za muža afrického pôvodu, ktorá mala manželove africké priezvisko kontaktovala kanceláriu ombudsmana pre rovnaké zaobchádzanie v Rakúsku, žiadajúc o radu, nakoľko sa cítila diskriminovaná prístupom správy nehnuteľnosti. Podávateľka oslovila príslušnú správu nehnuteľnosti, nakoľko hľadala byt pre seba a manžela. Správa nehnuteľnosti sa počas komunikácie s podávateľkou informovala odkiaľ pochádza z dôvodu, že jej

³⁰ PIROŠÍKOVÁ, M., BÁLINTOVÁ, M., Judikatúra – Vybrané rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo vzťahu k Slovenskej republike. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 762 – 763.

³¹ Examples for Equal Treatment irrespective of Sex or Ethnicity in other Areas., dostupné na: <https://www.gleichbehandlungsanwaltschaft.gv.at/women-and-men-ethnicity-other-areas>

meno znelo „zahranične“. Keď podávateľka uviedla, že jej manžel má africký pôvod a preto má africké meno, správa nehnuteľnosti ju informovala, že vlastník nehnuteľnosti neakceptuje ľudí s tmavou farbou pleti v jeho budove. Z tohto dôvodu by nebolo možné prenajať byt podávateľke a jej manželovi. Na základe osobného stretnutia s podávateľkou, kancelária ombudsmana pre rovnaké zaobchádzanie v Rakúsku informovala písomne dotknutú správu nehnuteľnosti o inštitúte zákazu diskriminácie a požadovala vysvetlenie k uvedenému prípadu. Správa nehnuteľnosti poskytla vysvetlenie k incidentu popierajúc, že by došlo k akejkoľvek diskriminácii. Podávateľia povolili intervenciu ombudsmana pre rovnaké zaobchádzanie, ale rozhodli sa nepodniknúť žiadne ďalšie právne kroky.³²

Výnimky zo zákazu diskriminácie z dôvodu rasovej alebo etnickej príslušnosti

Na rozdiel od iných dôvodov diskriminácie zákon neustanovuje osobitné zákonné predpoklady rozdielneho zaobchádzania z dôvodu rasovej a etnickej príslušnosti, tak ako ich formuluje čl. 4 smernice č. 2000/43/ES. Na základe čl. 4 smernice č. 2000/43/ES môžu členské štáty ustanoviť, že rozdielne zaobchádzanie, ktoré je založené na rasovej alebo etnickej príslušnosti, nie je diskrimináciou, ak z dôvodu povahy určitých činností v rámci povolania predstavuje táto charakteristika skutočnú a určujúcu požiadavku na povolanie pod podmienkou, že cieľ je zákonný a požiadavka primeraná.

Na rozdiel od vyššie uvedených predpokladov prípustného rozdielneho zaobchádzania ustanovených v smernici č. 2000/43/ES, ustanovenie § 8 antidiskriminačného zákona len veľmi všeobecne zakotvuje, že diskrimináciou nie je také rozdielne zaobchádzanie, ktoré je objektívne odôvodnené povahou činností vykonávaných v zamestnaní alebo okolnosťami, za ktorých sa tieto činnosti vykonávajú, ako sú rozsah a spôsob takéhoto rozdielneho zaobchádzania primerané, resp. nevyhnutné. Nadväzujúc na formuláciu smernice č. 2000/43/ES by malo ísť o skutočnú a určujúcu, nie hocijakú požiadavku povolania.³³

Záver

Na základe uvedeného Stredisko konštatuje, že sudy vo vyššie analyzovaných rozhodnutiach napriek tomu, že konštatujú diskrimináciu z dôvodu rasy alebo príslušnosti k etnickej skupine, nevysvetľujú resp. nevykladajú obsah chránených dôvodov rasy a etnickej skupiny. Význam týchto pojmov považujú sudy za samozrejmy. Avšak v rozhodnutí ESLP vo veci *Timishev v. Rusko*, samotný súd vykladá pojmy rasa a etnicita v rovnakom zmysle ako ich vykladá slovenský trestný zákon a komentár k českému antidiskriminačnému zákonu. ESLP v rozhodnutí vo veci *Sejdić a Finci v. Bosna a Hercegovina* navyše uvádza, že diskriminácia z dôvodu etnického pôvodu osoby je formou rasovej diskriminácie, čo pôsobí pomerne zmätočne. Stotožňovanie týchto pojmov možno badať aj v inej rozhodovacej praxi, a to napríklad v analyzovanom rozhodnutí vo veci *Regina v. imigračný úradník na pražskom letisku a ďalší*, v ktorom Odvolací výbor Snemovne lordov označil diskrimináciu z dôvodu príslušnosti k etnickej skupine za rasovú diskrimináciu.

³² Examples for Equal Treatment irrespective of Sex or Ethnicity in other Areas, dostupné na: <https://www.gleichbehandlungsanwaltschaft.gv.at/women-and-men-ethnicity-other-areas>

³³ BARANCOVÁ, H., *Zákonník práce. Komentár*. 1. vydanie., Bratislava: C.H. Beck, 2017, s. 30.